
LIBERALE UNIE

PROGRAM VAN ACTIE vastgesteld door de Algemeene Vergadering gehouden 11 en 12 April te Amsterdam.

Met het oog op de eerlang te houden algemeene verkiezingen voor de Tweede Kamer der Staten Generaal acht de Liberale Unie het gewenscht hiermede in den vorm van een Program van actiede richting af te bakenen, waarin evereenkomstig hare beginselen het beleid van 's lands zaken zich in de naaste toekomst zal hebben te bewegen en de maatregelen aan te geven van welke mitsdien de totstandbrenging door een vastberaden vrijzinnige en tegelijk democratische politiek wordt geëischt.

A. Inleiding.

1. In het nieuwe tijdperk, dat wij tegemoet gaan en waarin een uiterste inspanning van alle volkskrachten gevorderd zal worden, moet het hoofdbeginsel van ons constitutioneel stelsel: de regeering van het volk door het volk, meer dan ooit volledige hulding erlangen.

Derhalve doe de overwegende invloed van de Volksvertegenwoordiging, van de Tweede Kamer bovenal, zich gelden in al zijn vormen en verloochene zich nimmer de volstreckte verantwoordelijkheid van de regeering tegenover het parlement.

Bij den ontzaglijken omvang van de moderne staats-taak wordt doortastende behandeling der zaken van wetgevenden en anderen aard in het parlement steeds meer gebiedende noodzaak. Dit zal de Tweede Kamer moeten leiden tot een algeheele herziening van hare werkwijze.

2. De toekenning van meerdere rechten aan vrouwen,

ter vermindering van de tusschen haar en mannen bestaande rechtsongelijkheid, is eisch van onzen tijd.

Nu het algemeen mannenkiesrecht bij de jongste grondwetsherziening niet slechts gehuldigd maar ook ingevoerd is en de grondwet met volle recht ten aanzien van de vrouwelijke ingezetenen onthouding der kiesbevoegdheid uit hoofde van redenen, aan het bezit van maatschappelijken welstand ontleend, uitsluit, behoort van positieve eischen op den voet als kortelings nog voor mannen golden geen sprake te zijn.

De weg ligt thans open voor het algemeen vrouwenkiesrecht voor alle vertegenwoordigende lichamen, de eenige regeling, die ons rechtsgevoel bevredigt en den krachtigsten waarborg biedt voor de behartiging van aller belang.

3. Waar reeds onder de bestaande grondwet toezicht van de Staten-Generaal, ook preventief, op het beleid der buitenlandsche betrekkingen mogelijk is, behoort ter uitoefening daarvan het passende middel, een parlementaire commissie, te worden aangewend.

De practijk vestige zich, dat geen enkel verdrag met eene buitenlandsche mogendheid als bindend worde beschouwd en bekrachtigd worde dan na de steeds voor te behouden goedkeuring door de Staten-Generaal.

Handhaving der scheiding tusschen diplomatieke en consulaire vertegenwoordiging is niet gerechtvaardigd. Op het belang van een deugdelijk ingerichten inlichtingsdienst valle de volle nadruk. De aanwijzing van onze buitenlandsche vertegenwoordiging geschiede alleen naar gestreng eischen van geschiktheid.

Bij het eindigen van den oorlog verleene Nederland zijn medewerking ter bereiking eener algemeene ontwapening en ter bevordering van vreedzame internationale belangenregeling en beslechting van geschillen langs den weg van overleg en scheidsrechtelijke beslissing.

4. Nu op het gebied der sociale voorzieningen de pogingen om met de voorstanders der verplichte ouderdomsverzekering tot een schikking te geraken faalden, worde tegen deze verplichte verzekering andermaal en met hernieuwde kracht de strijd gevoerd.

Van verdere invoering der in Juni 1913 in het Staats-

blad opgenomen Invaliditeitswet, Ziektewet en Radenwet behoort te worden afgezien.

Aan ieder, onverschillig of hij al dan niet in loondienst werkzaam was, die den op 65 jaar te stellen leeftijd bereikt of overschreden en zonder een geregelde uitkeering boven zijn inkomsten niet kan voorzien in eigen onderhoud en dat van zijn gezin, worde het recht toegekend op een ouderdomspensioen. Ten aanzien van het pensioenbedrag worde onder den huidige stand van 's Rijks financiën althans voor den eersten tijd de maatstaf van f 104 per jaar gehandhaafd. Zoodra mogelijk kome men tot verhooging van het pensioensbedrag.

Verplichte ziekteverzekering en invaliditeitsverzekering behooren in een en dezelfde regeling te worden samengevoegd en niet enkel in geldelijke uitkeering, maar tevens in geneeskundige hulp en verpleging te voorzien.

Bij de organisatie dezer verzekering, op de leest van medezeggenschap der betrokken kringen geschoeid, worde alle bureaucratische omslag vermeden.

Eveneens is wettelijke regeling noodzakelijk van de verzekering tegen gedwongen werkloosheid.

Verdere wettelijke beperking van den arbeidsduur in fabrieken en werkplaatsen mag niet langer uitblijven. Zal naar het bereiken van den achturigen arbeidsdag gestreefd moeten worden, voor het oogenblik trede de wettelijke toepassing van het beginsel op den voorgrond.

Ingesteld dienen te worden Raden van arbeid met wetgevende bevoegdheid omtrent daarvoor vatbare belangen van den arbeider — behoudens goedkeuring van hooger gezag — in de plaats van of naast de bestaande Kamers van arbeid.

De voor het verbod van kinderarbeid geldende leeftijd worde verhoogd. Een wekelijksche rustdag worde bij de wet verzekerd. De nadeelige gevolgen van de huisindustrie behooren beperkt te worden.

Ook de uitbouw van de wettelijke regeling van de collectieve arbeidsovereenkomst, ten einde de industriele vrede onderhouden, werkstakingen en uitsluitingen zooveel mogelijk voorkomen worden, behoort niet langer te worden vertraagd.

Aan voorziening in de nooden der volkshuisvesting hebben bestuur en wetgeving beide hun uiterste zorg te wijden, eensdeels door krachtige uitvoering der woningwet, o. m. door uitbreiding van den Rijkssteun bij den woningbouw, anderdeels door in genoemde wet de in het licht der ervaring noodig gebleken wijziging te brengen. Maatregelen van den aard als de Huurcommissiewet en de Huuropzeggingswet zullen inmiddels, zoolang de thans heerschende noodtoestand blijkt voort te duren, gehandhaafd moeten worden.

Niet minder is optreden geboden ter bevordering der volksgezondheid, meer bepaald ter bestrijding van volksziekten. Met name worde aangestuurd op reorganisatie van het Staatstoezicht en verbetering der ziekenverpleging en worde krachtiger de strijd aangebonden tegen de tuberculose, tegen de besmettelijke ziekten in het algemeen, tegen het alcoholisme.

5. Krachtig worde de hervorming ondernomen van ons verouderd handelsrecht en zeerecht, en, ter verkrijging eener snelle en min kostbare beslissing der gedingen, de herziening aangevat van ons burgerlijk procesrecht.

In het strafstelsel worde verbetering gebracht, o. m. door het opheffen van de gebreken der cellulaire opsluiting, terwijl ter zake van misdrijven van politieken aard het gemis van de vrijheid in nog meerdere mate worde verzacht.

De regeling van de bevoegdheid der politie en de reorganisatie van dezen tak van dienst eischen mede de volle aandacht van den wetgever.

Noodig is de instelling van kinderrechtbanken.

Merkenwet en octrooiwet moeten dringend herziening ondergaan.

Onafhankelijk van een gewenschte verdere behandeling der aanhangige voorstellen betreffende de administratieve rechtspraak, behoort wettelijke regeling van de rechtspositie der ambtenaren spoedig tot stand te komen.

6. Verhooging van het peil van het Lager Onderwijs, openbaar zoowel als bijzonder, is een nationale behoefte. Heeft dit besef het compromis bezielend, in art. 192 der Grondwet belichaamd, getrouwelijk en onverpoosd worde

thans aan de verwezenlijking van het doel de handgeslagen. De financiële gelijkstelling van het aan de eischen van deugdelijkheid beantwoordend, zich overigens vrij bewegend, bijzonder onderwijs verwerve onbekrompen toepassing, maar niet minder worde er voor gewaakt, dat de overheidsschool de leiding behoude en het peil blijve bepalen van het geheel. En wáárin de uitzonderingsgevallen de school, waarin het onderwijs ieders godsdienstige begrippen eerbiedigt, niet aanwezig is, worde de gelegenheid tot het ontvangen van zoodanig onderwijs door de gemeente, met het oog op hare ligging en locale omstandigheden, derwijze georganiseerd, dat de jeugd gevrijwaard zij tegen benadeeling van gezondheid of geschiktheid tot het met vrucht volgen der lessen.

De opleiding der onderwijskrachten en de salarisregeling voor het onderwijzend personeel worden gericht op een aan het gewicht van zijn taak evenredige verheffing van het aanzien van zijn ambt. Ambtelijke gelijkstelling van onderwijzers en onderwijzeressen en gelijke salariering behooren daarbij op den voorgrond te staan. Bij de uitwerking van een en ander, bij de regeling van het toezicht, gelijk bij de wettelijke voorziening van het bewaarschoolonderwijs, behouden rapport en vóór-ontwerpen der bevredigingscommissie als proeve van uitvoering hunne waarde, bindend karakter worde daaraan niet toegekend.

De uitbreiding van den leerplicht tot den veertienjarigen leeftijd behoort verhaast te worden, terwijl invoering van een ten minste twee-jarigen leerplicht voor het vervolgonderwijs, ingericht naar plaatselijke omstandigheden en de behoeften der leerlingen, noodzakelijk is. Alle zorg dient te worden besteed aan de lichamelijke opvoeding. Voorziening in schoolvoeding en -kleeding voor hen, die daaraan behoefte hebben, moet worden doorgezet.

Ook aan de ontwikkeling en verbreiding van het Gymnasiaal en van het Middelbaar Onderwijs worde gestadige zorg gewijd, o. m. door aan de opleiding der leerkrachten ook het academisch onderricht, met name in de levende talen, dienstbaar te maken — door ambtelijke gelijkstelling van de manlijke en vrouwlijke leer-

krachten en deugdelijker regeling der jaarwedden zonder dat daarbij tusschen den arbeid van mannen en vrouwen wordt onderscheiden — door uitbreiding van het aantal middelbare scholen ten platten lande. Wettelijke regeling van het vakonderwijs is almede een dringende eisch.

Waar op het gebied van alle deelen van het onderwijs nog zooveel en velerlei van Wet en Regeering wordt geëischt, behoort te worden aangedrongen op instelling van een ministerie van onderwijs.

7. Als na den oorlog het maatschappelijk leven zijn normalen loop gaat hernemen, worde de uitgebreide staatsinmenging in landbouw, handel en bedrijf geleidelijk opgeheven en worde gestreefd naar herstel der bedrijfsvrijheid in alle takken van den voortbrengenden arbeid.

Ten opzichte van het internationale ruilverkeer volharde ons land bij het beginsel van den vrijen handel, dat tot nog toe zijn handelspolitiek beheerschte.

Ook overigens zij ten aanzien van het binnenlandsch bedrijfsleven vrijheid richtsnoer.

8. Levendig zij het besef, dat aan verhooging van onze economische weerkraft volle aandacht moet worden besteed. De toestanden, die tengevolge van den oorlog worden geschapen, moeten Nederland krachtig voorbereid vinden.

Hiertoe is o. m. noodig bevordering van het verkeerswezen te land en te water, — ook van het verkeer met de Koloniën, — ontginning en exploitatie van delfstoffen in onzen bodem, — staatsexploitatie van spoorwegen en bevordering van de electricatie hier te lande.

Deugdelijke behartiging onzer economische belangen vordert almede op het gebied van den landbouw onverwijld: wettelijke bepalingen tot meer afdoende regeling van den waterstand in meerdere provinciën, ten behoeve van gewenschte verbeteringen van den bodem, regeling van de ruilverkaveling, betere regeling van het pachtwezen, herziening der jachtwet, wijziging van de wet tot regeling der coöperatieve vereenigingen, uitbreiding der wettelijke ongevallen-verzekering tot land- en tuinbouw, alles in overeenstemming met de tegenwoordige inzichten op landbouwgebied.

De belangen van den middenstand dienen te worden behartigd waarbij gebruik worde gemaakt van de middenstandsorganisaties. Bevordering van het middenstandscrediet, vakopleiding en leerlingwezen komen daarbij in aanmerking.

9. Hoe somberder thans de vooruitzichten omtrent den vermoedelijken duur van den wereldkrijg worden, des te nijpender dringt de vraag, of het verantwoord is, de inrichting van de mobilisatie, met hare ruïneuse gevolgen voor 's lands financiën en hare ontwrichting onzer economische samenleving, te bestendigen op den tegenwoordigen voet. Op alle gebeurlijkheden bedacht te blijven en steeds gereed te zijn om binnen enkele dagen met zijn geheele beschikbare weermacht de eerbiediging van zijn onzijdigheid des noods met de wapenen af te dwingen, stelt gansch het land zich ten plicht. Niettemin is men in meerdere kringen in klimmende mate overtuigd, dat daartoe een op beperkter schaal ineengezette organisatie moet gevonden worden en in praktijk gebracht; die overtuiging dringe krachtig door tot de Regeering.

Zoolang na den oorlog de ontwapening geen werkelijkheid wordt en voor de onaantastbaarheid van het grondgebied en de handhaving der onzijdigheid instandhouding van een weermacht noodig is, beruste zij op het beginsel van volksleger en algemeenen dienstplicht. De organisatie richte zich geheel naar den aard van eigen territoir en eigen volkskarakter. — zij passe zich zooveel mogelijk aan bij het burgerlijke leven. De legerinrichting worde in alle opzichten eenvoudig en practisch met aanzienlijke vermindering van het beroepskader, verkorten dienstduur en uiterst beperkten duur van het verblijf in de kazerne.

Het is wenschelijk, dat met oprechte gewetensbezwaren tegen deelneming aan het wapengeweld bij de arbeidsverdeling tusschen de dienstplichtigen rekening worde gehouden.

Met handhaving en verbetering van onze weermacht te water worde — zoowel wat Nederland als Nederlandsch Indië betreft — elk vooruitloopen op de eerst bij het

einde van den oorlog vast te stellen ervaring vermeden.

10. De uitvoering der te wachten nieuwe wetten op het gebied van het onderwijs, de sociale voorzieningen, de niet langer te verdagen algemeene rijzing van het peil der bezoldiging van ambtenaren en andere personen in 's lands dienst, de nadere regeling van de financiëele verhouding tusschen Rijk en Gemeente, de kosten eener economische expansie, waarvoor, wil Nederland te midden van den vreedzamen wedstrijd der volken een zijner waardige plaats blijven innemen, allicht ook de Staat geldelijk zal hebben bij te dragen, dat alles en zooveel meer zal eerlang aan 's Rijks financiën zulke blijvende eischen stellen, dat de noodzakelijkheid, om tot de liquidatie der oorlogs- en crisislasten — is eenmaal de vrede wedergekeerd en het geheel te overzien — voor zoo- ver in redelijkheid mogelijk door een heffing in eens te geraken voor allen tastbaar moet zijn.

Daarheen behoort van stonde aan te worden gestuurd.

Daarnevens zal belastingverhooging onvermijdelijk blijken. Zij behoort met consequent doorgevoerde huldiging van het beginsel der belasting naar draagkracht gevonden te worden op het terrein der Directe Belastingen met erkenning van de wenschelijkheid, dat tusschen de inkomsten uit arbeid en die uit vermogen worde onderscheiden.

11. Waar in onze denkbeelden omtrent den geest, waarin het Regeeringsbeleid in onze koloniën in Oost-Indië gevoerd moet worden, sedert de laatst verloopen halve eeuw zich een diepgaande verandering heeft voltrokken, behoort het Regeerings-Reglement aan een algeheele herziening te worden onderworpen.

Ons beleid zij in de eerste plaats gericht op de verdere ontwikkeling der Indische Staatsgemeenschap in de richting van zelfbestuur, onder Nederlandsche vlag en Nederlandsche leiding, met behoud voor zooveel mogelijk van eigen inheemsch bestuur en rechtspleging.

Daarvoor is noodig het erkennen van meerdere politieke rechten aan de bevolking in hare verschillende elementen, o. m. door uitbreiding der bevoegdheden en door wijziging in de samenstelling en in de verkiezing

der leden van den volksraad — de verdere doorvoering der bestuursdecentralisatie o. m. door het bevorderen eener krachtige ontwikkeling van de plaatselijke en gewestelijke raden en door het instellen van regentschapsraden. Het personeel in staatsdienst worde voldoende bezoldigd. Waar dit kan plaatsvinden zonder het landsbelang te schaden, behooren Europeesche ambtenaren vervangen te worden door inlandsche.

Ter verdediging van het Nederlandsch-Indische grondgebied worde de Indische Staatsgemeenschap weerbaar gemaakt door invoering eener Inlandsche en Europeesche militia. De dienstplicht worde zoodanig ingericht, dat hij zoo kort mogelijk op de dienstplichtigen rust en door hen in de nabijheid hunner woonplaats vervuld kunne worden. De kosten dezer weerbaarmaking worden door de Indische Staatsgemeenschap gedragen.

De versterking der Indische financiën dient voor zoover noodig te geschieden door: *a.* Uitbreiding en verhooging van de directe belastingen, waarbij met de draagkracht der Indische bevolking rekening worde gehouden in dezen zin, dat de op haar drukkende lasten niet mogen worden verzwaaard, zoodat bij noodzakelijkheid van het opleggen van nieuwe belastingen bestaande lasten moeten worden afgeschaft; *b.* door bevordering van de exploitatie der hulpbronnen van den bodem.

In het belang der Indische volksgemeenschap sta daarbij staatsexploitatie op den voorgrond. Daarnaast worde ruimte gelaten aan het particulier initiatief, voor zoover mocht blijken, dat de Staat niet bij machte is, zelf bedoelde hulpbronnen te exploiteeren of de aard dier hulpbronnen zulks mocht beletten. Ingeval van particuliere exploitatie worde aan den Staat een belangrijk winstaandeel verzekerd. De politiek van de open deur blijve gehandhaafd.

Terugbrenging van de particuliere landerijen tot het Staatsdomein worde voortgezet.

Bevordering van volks-, vak-, middelbaar- en voorbereidend hooger onderwijs met in achtneming der behoeften van de verschillende volkelementen is een eerste plicht van het Gouvernement, hetwelk daarnaast aan

het particulier initiatief in dezen, indien gewenscht en noodig, zijn steun verleent.

Moreele steun worde verleend aan de particuliere Christelijke zending onder de heidensche bevolkingselementen van den Archipel, met dien verstande, dat de Overheid haar onzijdig standpunt nauwlettend beware en het beginsel van eerbiediging der gewetensvrijheid strikt worde toegepast.

Afschaffing van de doodstraf in Indië is een gebiedende eisch.

12. Ondanks alle ondervonden teleurstellingen blijve krachtige opbloei van West-Indië doel.

Tot dat einde behooren op Suriname verschillende takken van industrie en bedrijf, met name het landbouwbedrijf, tot nieuw leven te worden gebracht, van regeeringswege aanvoer van deugdelijke werkkrachten op gepaste wijze bevorderd en de deelneming van Nederlandsch kapitaal aangemoedigd te worden.

Het hooger ambtenaarspersoneel worde indien noodig gevonden door detachering van bekwame personen uit het moederland.

Bij het regelen der financieele verhouding tusschen het moederland en deze kolonie worde niet uitgegaan van voorgestelde stelsels.

Van Regeeringswege worde medegewerkt aan al hetgeen strekken kan om Curaçao tot een havenstation van beteekenis te verheffen.

B. Program.

Gelijk uit de inleiding volgt beschouwt de Liberale Unie de navolgende punten voor spoedige verwezenlijking vatbaar en acht zij derhalve plicht om die verwezenlijking te bevorderen.

1.*) Algemeene herziening door de Tweede Kamer van haar Reglement van Orde.

2. Invoering van het actieve algemeen vrouwenkiezrecht voor de vertegenwoordigende lichamen.

*) Vergelijk de corresponderende nummers van de Inleiding.

3. Instelling eener parlementaire commissie voor de buitenlandsche aangelegenheden.

In alle verdragen met buitenlandsche mogendheden, zonder onderscheid, worde de goedkeuring voorbehouden van de Staten-Generaal.

Samensmelting van de diplomatieke en consulaire diensten.

Medewerking aan elke algemeene poging tot volledige toepassing van het beginsel der internationale arbitrage en tot ontwapening, en zoo mogelijk uitlokken van een dergelijke poging.

4. Toekenning aan alle 65-jarigen, die ter voorziening in hun onderhoud en dat van hun gezin een geregelde uitkeering noodig hebben, van het recht op een ouderdomspensioen.

Invoering eener verplichte verzekering tegen de gevolgen van ziekte en invaliditeit, in ééne regeling samengevat, die zowel in geldelijke uitkeering als in geneeskundigen bijstand en verpleging voorziet.

Wettelijke regeling van de verzekering tegen gedwongen werkloosheid.

Algemeene invoering bij de wet van een maximum arbeidstijd in fabrieken en werkplaatsen.

Uitbreiding van het verbod van kinderarbeid. Een wekelijksche rustdag worde bij de wet verzekerd. Beperking der nadeelige gevolgen van de huisindustrie.

Nadere wettelijke regeling der collectieve arbeids-overeenkomst.

Krachtdadige voorziening in de nooden der volkshuisvesting. Uitbreiding van den Rijkssteun bij den woningbouw. Herziening der woningwet.

Maatregelen ter bevordering der volksgezondheid. Reorganisatie van het Staatstoezicht. Verbetering der ziekenverpleging. Doortastender bestrijding van de tuberculose en andere volksziekten, alsmede van het alcoholisme.

5. Krachtige aanvatting eener herziening van het Wetboek van Koophandel en der hervorming van het burgerlijk procesrecht.

Verbetering van het strafstelsel.

Reorganisatie van het politiewezen. Invoering van kinderréchtbanken.

Regeling van de rechtspositie der ambtenaren.

Herziening van de merkenwet en octrooiwet.

6. Herziening der Wetgeving op het Onderwijs.

Onbekrompen toepassing van de financiëele gelijkstelling van bijzonder en openbaar lager onderwijs met handhaving van het beginsel, dat de overheidsschool de leiding behoude en het peil bepale van het geheel. Uitbreiding van de gelegenheid tot het ontvangen van onderwijs van overheidswege ter bescherming van de gewetensvrijheid der minderheden. Afdoende verbetering van de opleiding en van de salarisregeling der onderwijzers. Toepassing der ambtelijke gelijkstelling en gelijke salarieering van onderwijzers en onderwijzeressen.

Reorganisatie van het schooltoezicht.

Wettelijke regeling van het voorbereidend onderwijs.

Uitbreiding van den leerplicht tot den veertienjarigen leeftijd. Leerplicht voor het vervolg-onderwijs gedurende ten minste twee jaar.

Krachtige verbetering van de lichamelijke opvoeding op school. Uitbreiding van de schoolvoeding en schoolkleding.

Ontwikkeling en uitbreiding van het Gymnasiaal en van het Middelbaar onderwijs. Afdoende verbetering van de opleiding en van de salarieering der leeraren en leeraren. Ook hier met toepassing der ambtelijke gelijkstelling en gelijke salarieering van beiden.

Wettelijke regeling van het vakonderwijs in al zijn vormen.

Instelling van een Ministerie van Onderwijs.

7. Opheffing, zoodra mogelijk, van de in verband met den oorlogstoestand ingevoerde staatsbemoeyenis met landbouw, handel en bedrijf.

Handhaving van het vrijhandelstelsel in het internationaal handelsverkeer.

8. Wettelijke maatregelen in het belang van de economische weerbaarmaking van Nederland.

Bevordering van het verkeerswezen. Ontginning en exploitatie van de delfstoffen in onzen bodem.

Staatsexploitatie van spoorwegen. Bevordering der electrificatie.

Wettelijke bepalingen tot meer afdoende regeling van den waterstand in meerdere provinciën, betere regeling van het pachtwezen, herziening van de jachtwet, regeling van de ruilverkaveling, wettelijke regeling van de ongevallenverzekering voor land- en tuinbouw, wijziging van de wet tot regeling der coöperatieve vereëningingen, krachtige bevordering van den ruimeren afzet van land- en tuinbouwproducten.

Krachtdadige bevordering van de middenstandsbelangen, met name van het middenstandscrediet, de vakopleiding en regeling van het leerlingwezen.

9. Voor den duur van den wereldkrijg inrichting der mobilisatie op beperkter schaal.

Na den oorlog, zoolang ontwapening geen werkelijkheid wordt, grondige herziening der wetten op het stuk der defensie, ter betere bereiking van een naar eigen aard van volk en grondgebied eenvoudige en praktisch ingericht volksleger.

10. Algemeene verhooging van het peil der salarissen van ambtenaren en verder personeel in overheidsdienst.

Nadere regeling der financieele verhouding tussehen Rijk en Gemeente.

Spoedige aflossing, zoover in redelijkheid mogelijk door een heffing in eens, van den door den oorlogstoestand en de crisisuitgaven veroorzaakte schuldenlast. Voorziening in de verdere behoeften der schatkist door blijvende huldiging van het beginsel „belasting naar draagkracht”.

11. Algeheele herziening van het Regeeringsreglement voor Nederlandsch Oost-Indië. Uitbreiding der bevoegdheden van en wijziging in de samenstelling van en in de verkiezing voor den Volksraad, doorvoering der decentralisatie. Bij de exploratie en exploitatie van delfstoffen enz. moet staatsexploitatie op den voorgrond staan. Verdediging van het grondgebied van Nederlandsch Indië door een Inlandsche en Europeesche militie. Maatregelen tot verbetering van het onderwijs in zijn verschillende schakeeringen.

Moreele steun van de particuliere Christelijke zending.
Afschaffing van de doodstraf in Indië.

12. Voor Suriname bevordering van regeeringswege van aanvoer van deugdelijke werkkrachten en aanmoediging der deelneming van Nederlandsch kapitaal in het landbouwbedrijf en de industrie. Loslating van vooropgestelde stelsels betreffende de financieele verhouding tot het moederland.